

Received xx.xx.2025	Review	JOTS
Accepted xx.xx.2025		9/2
Published xx.xx.2025		2025: 520-524

**Jeong, Jae-hun. 돌궐 유목제국사 552~745: 아사나
권력의 형성과 발전, 그리고 소멸 [The History of
the “Kök” Türk Nomadic Empire (552–745): The
Formation, Development, and Decline of the Ashina
Power]. Seoul: Sagyejeol Publishing, 2016, pp. 672, ISBN:
978-89-58-28981-4.**

Mehmet Oguz DERİN*

(İzmir/Türkiye)

E-mail: mehmetoguzderin@mehmetoguzderin.com

Erdem UÇAR**

Jena University (Jena/Germany)

E-mail: erdem.ucar@uni-jena.de

Tanıtacağımız eser, Koreli tarihçi Jeong Jae-hun'un (정재훈) “Kök” Türk Devleti (552-745) üzerine kaleme aldığı kapsamlı bir monografi üzerinedir. 672 sayfalık eser, “Kök” Türk tarihini “Aşina iktidarı” (阿史那 권력) kavramı üzerinden analiz eden özgün bir yaklaşım sunmaktadır. Yazar, Çin hanedan tarihleri ile Eski Türk yazıtlarını karşılaştırmalı olarak kullanmış, “Kök” Türk tarihçiliğinde yeni bir metodolojik çerçeve oluşturmaya çalışmıştır. Eserin en önemli katkısı, bozkır imparatorluklarını kendi iç dinamikleri üzerinden anlamaya yönelik “Aşina-merkezli” modeli olduğu söylenebilir. Kitap, Kore’de “Kök” Türk tarihi üzerine yazılmış ilk kapsamlı çalışma olup 2017 ICAS Korece Kitap ödülünü kazanmıştır.

* ORCID ID: 0000-0002-6264-3509.

** ORCID ID: 0000-0002-0039-9619.

Avrasya bozkır tarihi araştırmalarında “Kök” Türk Devleti’nin (552-745) yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir. Hunlardan sonra Avrasya bozkırlarını tek bir siyasî çatı altında toplayan ilk büyük devlet olan “Kök” Türk’ler, sadece askerî başarılarıyla değil, aynı zamanda yazılı kültür mirası bırakmaları ve İpek Yolu ticaretini kontrol eden ekonomik sistemleriyle de dikkati çekmektedir.

2016 yılında Sagyejeol (사계절) yayınevi tarafından neşredilen çalışma, Kore akademisinde “Kök” Türk tarihi üzerine yazılmış ilk kapsamlı Korece yayın olması bakımından önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Koreli tarihçilerin Avrasya bozkır tarihine olan ilgisi, coğrafî yakınlık, tarihsel bağlar ve dillerin tipolojik benzerliğinden beslenmektedir. Bu bağlamda Jeong’un çalışması, Çin ya da Türk merkezli tarihçilikte alternatif bir 제삼자적 관점 “üçüncü taraf” perspektifi sunma iddiasındadır.

Jeong, Seul Millî Üniversitesi Doğu Asya Tarihi Bölümü’nde lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamış, Avrasya bozkır imparatorlukları tarihi konusunda uzmanlaşmış bir tarihçidir. Akademik kariyerine Güney Hunların Çin’e göçü konusunu çalışarak başlayan yazar, yüksek lisans tezinde II. “Kök” Türk Kağanlığı’nın kilit ismi Toñuquq’u, doktora tezinde ise Uygur Kağanlığı’nı incelemiştir.

Yazar, Türk dilleri üzerine uzmanlığına giden yola dair 2024 yılında yayımlanan bir dersinde şöyle bir anekdot aktarmaktadır:

Beşinci yılıma geldiğimde bir yıl İstanbul’da kaldım ve bu süre boyunca Türkçe bilgim yavaş yavaş geliştikçe, modern ve eski dilin birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ve kelimelerin nüanslarının ne anlama geldiğini anladım. Eskiden eski dili sadece ezberlerken, modern dili biraz öğrendikten sonra, eski dili de bu bağlamda anlamamın iyi olacağını düşünmeye başladım. (— 정재훈, 사계절 TV Yayını, 2024)

Tanıtlanacak eser, yazarın bozkır imparatorlukları üzerine kaleme aldığı üçlemenin ikinci kitabıdır. İlginç bir şekilde, üçleme ters kronolojik sırayla yayımlanmıştır: 위구르 유목제국사 744~840 [Uygur Göçebe Kağanlığı Tarihi (744-840)] 2005’te, 돌궐 유목제국사 552~745 [“Kök” Türk Göçebe Kağanlığı Tarihi (552-745)] 2016’da ve 흉노 유목제국사 기원전 209~216 [Hun Göçebe Kağanlığı Tarihi (MÖ 209 – MS 216)] 2023’te okuyucuyla buluşmuştur. Bu tersine kronoloji, yazarın bozkır yazılı kaynaklarının daha zengin olduğu

dönemlerden başlayarak, kaynakların daha az olduğu dönemlere doğru ilerleyen sistematik bir araştırma stratejisi izlediğini göstermektedir.

Kitap, bir giriş bölümüne ek olarak dört ana bölümden ve Eski Türk yazıtlarını içeren bir ekten oluşmaktadır. Her bölüm, “Kök” Türk tarihinin farklı bir evresini “Aşina iktidarı” kavramı etrafında incelemektedir.

I. bölümde (s. 42-133), “Kök” Türk Kuruluş Öncesi Tarihi, Aşina klanının kökenleri ve devletin kuruluş süreci ele alınmıştır. Jeong, Çin kaynaklarındaki kuruluş miti rivayetlerini karşılaştırarak, Aşina klanının Juan-juan'lara (柔然) bağlı küçük bir demirci grubu iken nasıl güç kazandığını analiz eder. Özellikle dikkat çekici olan, Aşina klanının Gaoche'nin (高車) “kurt miti motifini” stratejik olarak benimseyerek meşruiyet kazandığı yönündeki yorumdur.

II. bölümde (s. 134-329), I. “Kök” Türk Kağanlığının hızla genişleyerek dönemin en büyük bozkır imparatorluğunu kurdukları dönem ele alınır. Jeong, bu başarıyı 교역중심국가체제 “ticaret merkezli devlet sistemi” kavramıyla açıklar. İpek Yolu ticaretinin kontrolü ve bunun getirdiği zenginlik detaylı olarak analiz edilir. Bölüm, doğu ve batı olarak ikiye bölünen süreçle sona erer.

III. bölümde (s. 330-417), Büyük Tang iktidarındaki (630-687) 羈縻 *jimi* “Bağlı Yönetimi Sistemi” ele alınır. “Kök” Türk nüfusunun yeniden iskânı, Aşina soylularının Büyük Tang sistemine dahil edilmesi ve bu dönemde varlığını sürdürmeye çalışan Türk halkları incelenmiştir.

IV. bölümde (s. 418-578), II. “Kök” Türk Kağanlığı (687-745) dönemi ele alınır ve İltiş Kağan önderliğinde yeniden kurulan devlet üzerinde durulur. Qapğan ve Bilge Qağan dönemlerindeki zirve dönem, Eski Türk yazıtlarıyla sembolize edilen kültürel parlama ve nihayetinde Aşina-Aşide koalisyonunun dağılmasıyla gelen çöküş dönemi ayrıntılı olarak işlenir.

Ek bölümde (s. 600-645), Eski Türk yazıtlarının Korece çevirileri ile Eski Türk runik yazı sisteminin tablosu yer almaktadır.

Eserin en önemli katkısı, Çin yazılı kaynakları ile “Kök” Türk'lerin kendi yazdıkları Eski Türkçe runik yazıtların sistematik analizidir. Bu metodoloji, Çin kaynaklarının perspektifini, Eski Türk yazıtlarının bağlamını ve Aşina iktidarı arka planını birleştirerek “üç boyutlu” bir tarih inşa etmektedir. Bu yaklaşım,

geleneksel Çin-“Kök” Türk ilişkileri odaklı analizlerin ötesine geçerek yeni bir perspektif ortaya koymaktadır.

Yazarın Türkçe kaynaklara başvurması ve bunları dipnotlarda göstermesi, eserin uluslararası niteliğini güçlendirmektedir. Eski Türk yazıtların tam metin çevirilerinin eklenmesi, Koreli araştırmacılar için değerli bir kaynak oluşturacaktır.

Yazarın, Eski Türk yazıtlarında geçen *Büklü*’yi Kore yarımadasındaki üç kadim krallıktan biri olan Goguryeo (고구려) ile özdeşleştirmesi, onun benimsediği “üçüncü taraf” nesnelliği ilkesiyle kısmen çelişmektedir. Bu yorum, “Kök” Türk-Kore yarımadası ilişkilerine dair önemli bir bulgu olma potansiyeli taşısa da uluslararası akademik çevrelerde eleştirilerle neden olmaya adaydır. Öte yandan, *Çölüg* adının Silla (신라) krallığına dayandırılıp Modern Halha Moğolcasında “Kore” anlamına gelen *Solongo*s kelimesinin kökenini teşkil etmesine dair tartışmalara yer verilmemesi, “Kök” Türk’ler ile Kore Yarımadası arasındaki olası bağlantıların değerlendirilmesinde bir eksiklik olarak görülebilir.

Çalışmada, temel kaynaklardan olan Çince tarih kayıtlarının fragmanlarının aslının ya da çevirisinin ek bölümde sunulmaması, karşılaştırmalı analiz yapmayı hedefleyen araştırmacıları biraz üzecektir. Bunun yanında, Batı “Kök” Türklerine ilişkin değerlendirmenin bir miktar sınırlı kalması, Avrasya tarihi bağlamında bütüncül bir perspektifin gelişmesi noktasında eksiklik göstermektedir.

Çalışma, “Kök” Türk tarihçiliğine önemli katkılar sunan nitelikli bir çalışmadır. “Aşina iktidarı” modeli ve karşılaştırmalı kaynak analizi yöntemi, alana yenilikçi yaklaşımlar kazandırmaktadır. Çin merkezli tarih yazımına alternatif bir perspektif sunması bakımından, bozkır halklarının tarihçiliğinde araştırmacılar için yeni bir açılım sağlamaktadır. Ayrıca, Kore’de “Kök” Türk tarihi üzerine yazılmış ilk kapsamlı monografi olması, bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. “Aşina iktidarı” ve “ticaret merkezli devlet” kavramları, bozkır imparatorluk teorisi için yeni analitik araçlar sunmakta, bu teorik çerçeve, Hunlardan Moğollara kadar uzanan diğer bozkır devletleri üzerine yapılacak çalışmalara da model oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Eserin, Kore’de Avrasya bozkır tarihine olan akademik ilgiyi artırması ve genç

araştırmacıları bu alana yönlendirmesi, onun bilimsel etkisinin açık bir göstergesidir.

Jeong'un çalışması yalnızca Aşina klanının tarihine değil, aynı zamanda modern bozkır tarihçiliğinin potansiyel imkânlarına da ışık tutmaktadır. Bu yönüyle eser hem Avrasya tarihi uzmanları hem de İpek Yolu'ndaki karşılaştırmalı devletler tarihi üzerine çalışan araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğindedir. Her ne kadar bazı metodolojik sınırlılıklar ve tartışmalı yorumlar içerse de kitap "Kök" Türk tarihi alanında temel bir başvuru eseri olma potansiyeli taşımaktadır. Eserin İngilizce gibi yaygın kullanılan Batı dillerine çevrilmesi, kuşkusuz küresel akademik tartışmalara daha geniş bir katılımı mümkün kılacaktır.